„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком, недељом, на целом табаку, а у торником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф.
на по године . . . . . 7 „
на четврт године . . . . . 3 „ 50 н.
на један месец . . . . . 1 „ 20 н.
За Србију:
(у сребру.)
на годину 35 дин. на пола године 17½ дин.
на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ„ у Нови Сад, у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви листа у месту могу се добити по 10 новчића у књижари браће М Поповића.

БРОЈ 136. У НОВОМЕ САДУ, У ПЕТАК 2. (14.) СЕПТЕМБРА 1877. ГОДИНА XII.

ТЕЛЕГРАМИ „ЗАСТАВИ“.

ЦЕТИЊЕ 31. авг. Црногорска војска под Пејовићем и Сочицом одржа јуче у **Језерима** најсјајнију **побједу** нам Хафис-пашом, пошавшем у помоћ Никшићу. Један дио турске војске са три топа опкољен. Турака 600 мртвијех, 100 заробљених.

БЕЧ 31. авг. Лондонска вест о освојењу Плевне још непотврђена. Извесно је, да бој још једнако траје и да је **Осман опкољен**. Стање свакако повољно.

Гамбета осуђен на 3 месеца затвора и 2000 франака глобе.

Цар аустријски наздравио јуче при обеду у **Кашави** цару руском овако: „Напијам у здравље моме драгом пријатељу **и савезнику цару Александру II.**, чији имен-дан данас славимо“.

ЗЕМУН 31. авг. (Званично). Плевна није још у руским рукама. Осман-паша **одасвуд опкољен**. Покушај Османове ретираде к Софији **осујећен руском коњицом**. Засад ради само артиљерија. Очекује се **турски Седан**.

ОСМАН ОПКОЉЕН И ПОЛОЖАЈ.

До часа, кад ове ретке пишемо, немамо још извештаја са бојнога поља, који би нам означили коначни исход повесничког боја код Плевне. У прошлом броју саопштени брзојави били су из приватна извора и преухитрени. Плевна није још у рукама руским. Није с тога, што Русима није довољна само Плевна, већ што они хоће и саму турску војску под Османом да заробе, што хоће — турски Седан, као што званични брзојав наш из Земуна у овом броју вели.

Да је по турској вољи ил' невољи, Плевна би досад већ у руским рукама била. Осман је покушао, да напусти то место и да се повуче натраг према Софији. Но у том покушају смела га је крилата коњица руска. Осман је сада са свих страна опкољен. Висови, са којих се господари над положајима турским у Плевни, ти су у русско-румунским рукама. На тим су висовима постављени тешки топови и сада обасипљу ватром Османа са четири стране. Руси хоће да уморе и истроше Турчина топовском ватром, пре но што би последњим јуришем на њ кидисали.

Хоће ли дуго трајати та топовска ватра? Хоће ли свет у грозничавом стању још колико очекивати предају Осман-пашину? То су питања, која на толиким уснама лебде. Нема сумње, да ће се Осман, кад се већ с најодабранијом војском својом немога пробити, држати колико му год могуће буде у нади зар, да ће му с које год стране помоћ и спас доћи.

Како је пак Сулејман прикован на јужном подножју балканском, где га је задржала шака дичних славенских бораца и срч његове снаге истрошила, то остаје Осману још једина нада у Мехмед-Алију, који се на Лому налази са такозваном главном турском војском. Па и та је нада по Османа таштa и узалудна. Туркољуби су прецењивали Мехмедове нападаје са истока. Посред тих турских градова усредсређена војска броји свега на 140.000. Кад се урачунају посаде у четири града и онај кор, који се мора супрот ставити Цимермановој на 40.000 снажној војсци, онда остаје Мехмеду једва 70.000, с којом би могао на Лому напасти царевићеву војска, која је зацело толико снажна, да одбије тај нападај, све ако јој дотле и неби дошла она подкрепљења из Русије, која су у велико на путу и сигурно већ досад приспевају.

Исто је тако и линија реке Лома, што се стратегичне важности тиче, од брбљавих туркољуба прецењивана и сувише. Лом јесте прилична препрека за Турке са испресецаним долинама, ал' свеза одатле са западом и операционом руском основом на Дунаву, та је тек посредна. За руску обрану са те стране много су згоднији положаји на реци Јантри, код Бјеле и Трнове. Ту би се тек морао Мехмед пробити, да Русима опасан постане и да узмогне Османа спасавати. Међутим су Руси данас још на левој обали Лома, нити је изгледа, да ће и ту прву обранбену линију Турци прекорачити пре, но што коцка код Плевне падне. Мехмед се са својим нападајима за неколико недеља задоцнио, и тако је писана и запечаћена жалосна судбина Османове војске, што се и по руском сигурном оперирању види, на којем нема никаква знака од какве преухитрености и убрзавања.

Док је вештина и челичност руског оружја на тај начин спремила турски Седан на бојном пољу, дотле се и на политичном обзорју у Европи почело да ведри и сретнија славенска будућност у одређенијем нацрту да приказује. Док би из Лондона радо посредовали за мир, чим се одсуднија битка у Бугарској збуде, док се телали, како су и у Цариграду вољни, да пруже помирљиву руку, дотле у Берлину неће ни да чују о каквом посредовању, а без Немачке данас дипломатског посредовања бити неможе. Немачки државници раде у руском духу кад унапред одбијају то прерано уплетање дипмоматско у ратни развој, јер знају, да за славенске борце нема мира, већ рата до Цариграда.

Пријатељски одношаји Немачке напрема руској војни најочитијег су изрази нашли у брзојаву, којег је оправио цар Вељем својој регименти у Варшаву, кад се ова за Бугарску крећала. Немачки владар изриком је казао, да руској војсци предстоје велики и славни дани, да јој предстоје победе онаке, какве је извојевала немачка војска пре седам година у Француској. Отворенije и јасније неможе се говорити.

Исто је тако важна здравица, коју је наш владар баш у Кашави, у средини војске, наздравио о имендану цару руском Александру II. „Напијам у здравље драгом пријатељу и савезнику цару Александру“. То су речи, које треба у Будим-Пешти да разуму. Ваљда ће једном после тих владарских речи подићи се обустава оне туркољубиве струје у Мађарској, која је узколебала цео државни брод. Коме је монарх „драг пријатељ и савезник“, томе немогу Мађари крвни непријатељи бити, ако ће да се и на даља хвале својом лојалношћу.

Под утицајем спремљеног турског Седана код Плевне и господујућег положаја руског у европском концерту распламтиће се цео балкански полуоток од љуте борбе против диндушмана сваког напредка и слободе. Кнежевина Србија креће данас своју војску на тимочку границу, а краљевина Грчка спрема се на супрот одвраћању енглеском, да прими свој део великог посланства при ослобођавању европског југоистока. Туркољубива дипломација немоћна је била, да задржи природни развитак догађаја источних. Наскоро ће се на све стране развити заставе слободе и славе, а на пропаст зликовачкој власти турској, у хатар људској образованости.

Те сретне и поносне дане ускориће спремљен турски Седан и господујући положај Русије у Европи.

Са бојног поља.

(С. Вр.) Букурешт 27. августа. Један од мојих бираних пријатеља, који је данас пријe подне са оне стране Дунава, односно са бојног поља, амо приспео, прича ми о боју при заузећу Ловче овако: 23. о. м. т. ј. уторак у зору могло се на руским позицијама спрам Ловче неко спремање и озбиљно кретање видити, из чега се дало судити, да ће Руси тај дан десно крило Осман-пашине војске односно Ловчу напасти. Турци, који су намеру руске војске приметили, изиђу из Ловче руској војсци на сусрет, која је своје позиције већ за собом имала; око пола три сахата по подне сукобе се обе војске, љута и крвава борба одпочне, Турци су се напрезали и очајано борили, и све и сва употребили, само да би, било како, могли редове руске војске пробити и натраг потиснути, али сво њихово изванредно напрезање било је узалуд, јер није шала славенског борца покренути а још теже га је натраг потиснути, само кад је добро вођен и управљан. Најпосле увидише Турци, да је сво напрезање и викање Алаха и Муамеда узалуд, — окрену леђа и нагну на врат на нос Ловчи бежати, и то без сваког војничког реда и поштења, бацајући од себе још неплаћено оружије светлог падише. Чувени херој, млађи ђенерал Скобељев, није пустио Турке, да тек тако олако бегством себе спасу, него напусти своју љуту коњицу на бежеће Азијате и почини дар мах од њих, још један пут хтедоше Турци и то пред Ловчом и у самој Ловчи разјареној руској војсци на супрот стати, али неустрашими ђенерал Скобељев и кнез Имеритински улегну јуришем у Ловчу и потисну Турке на више километра ближе Плевну. Погибељ на страни турској била је страшна и ужасна, особито их је коњица јако осакатила, кад их је оно пред собом погонила; у овај пар нису Турци ни једног свог рањеника, а још мање којег свог мртвог друга собом понели, а како ће и да понесу, кад им Скобељеви козаци ни осврнути се не дадоше. Толико о боју при заузећу Ловче, а сад да вам кажем како је на Шипка кланцу.

Сулејман-паша, као што сам вам у мојем последњем писму јавио, више не напада, али за то не пропушта ни један дан, а да с топови не грува о голе стене, за коју параду топовску браниоци Шипка кланца баш много не бране, они се тамо с дана на дан све боље утврђују, и држи се, да ће се тамо и одржати, само ако се добро пазило буде.

Јуче је бомбардовање Рушчука и опет одпочело, а још и данас, кад вам ово пишем, траје. Трговци који су данас из јутра из Ђурђева амо приспели, говоре, да још до сад нису Руси никад таку жестоку ватру на Рушчук бацали, као у овај мах.

У уторак т. ј. 24. о. м. био је велики излет турске посаде из Рушчука и Разграда на село тако звано Кадикиој гди су руске позиције. У први мах пође Турцима за руком Русе мало покренути, но их после пола сахата Руси сузбију и потерају, и то тако живо, да су Турци у свом дивљем бегству велику количину муниције, као и мноштво мртвих и рањених за собом оставили. И овде се видило, да је коњица најважнији фактор у боју, особито кад непријатељ леђа покаже, као што су то Турци на више места чинили.

— Од сутра почиње и гарда амо придолазити; она до сад још није никако долазила, па ма да су то, неки добро извештени листови још пре 14 дана навестили били.

— Турци из Видина дан у дан покушавају, да на ову страну пређу, али их Румуни из својих батерија увек повратку принуде. Здравље у Румунској, као и у руској војсци врло је повољно.

— Од неколико дана амо, свако вече у седам сахати, држе се молебства по свима црквама у Румунској, у славу и победу хришћанског оружја.

— У Добруџи ствари врло добро стоје. Руси тамо до сад вису ни једну од својих пређашњих позиција напустили; Кистевца, Чернавода, Мачин, Исачка, Тулча и остала места, сва су као и од пре у руским рукама.

— Кнез Карло стоји пред Плевном, његова војска, као што то очевидци веле, врло је расположена и весела, она већ једва чека, кад ће да се с Турци огледа, па да свету, а наиме Мађарима посведочи, да није тако како о њима они мисле и говоре, за цело да ће Мађари остати убеђени да није доста неколико хонведски регименти, па да се Oláh ország заузме.

Са Уне. Од како је Деспотовић интерниран, неможе човек да чита некоје туркофилске новине, а да се не згрози над толиком глупости и незнању. „О босанском устанку неможе се више ни говорити“ пишу једни; „распрштене су те разбојничке чете“, довикују опет други дописници. Не само туркофилске, већ и оне новине од којих је захтевати да барем свршене факте истинито приповедају, дакле новине које се чине да су овоме покрету склоне, обзиру се мало на ствари, које се овђе збивају. Не знамо, да ли се то тако ради из незнања или из других каквих разлога. Зашто за бога бојазан, зашто ли мучање?

Усташи изгубише истина бог са Деспотовићем чврсту полугу, око које се све врћело и савијало, они изгубише храброг и женијалног вођу; али још има људи, који могу на његово мјесто стати и започето дјело крају привести. С тим нијесу усташи малаксали нити је устанак угушен. На југу око Лијевна и Гламоче боре се они под Голубом и Марјановићем, дочим на сјеверу Амелица Турке к свецу Мухамеду отправља.

Како је већ штованим читаоцима „Заставе“ познато, погибе први вођа ове Амеличине чете, Давидовић а то се збио на овај чудновати начин: У сриједу 22. августа пређе он без оружја, на коњу у Аустрију те се упути у Подове. Кад је био скоро сат далеко од међе, зачује иза себе некакво штрмљање на мађарском језику. Неслутећи зла нити неразумијев гласова, који се иза њега чуше, ишао је он полагано даље; но кад је вика гласнијом бивала, устави он коња, те баци мало поглед назад и увидив аустријског војника ђе за њим трчи, повикне му: „Шта оћеш, ја те неразумијем, оћеш ли може бити на Подове? Ако хоћеш а ми ајдмо скупа“. Но док је он то још говорио, узме га овај на нишан те опали и погоди га у крста из даљине од 200 корака. Смртно рањен сиђе он с коња те леже на тратину и издахне у ноћи од 22. на 23. септембар.

Ипак је чудновато што је Давидовић убијен скоро у исто вријеме кад и Деспотовић интерниран. А још чудноватије је што је Давидовић четујући већ скоро годину дана, више пута прелазио у Аустрију, ђекад и под оружјем, састајао се овде с војницима и ови му никад ништа не учинише, ма да су га добро познавали. А најчудноватије је што је он погинуо иза како је некакви назови Рус „Јонин“ долазио на Брезовачу с некаквим предлозима, које Давидовић и његова дружба немога примити.

Господо с обадвије стране Драве! Зар вам нису биле доста жртве у Црном Потоку него изведосте и ово паклено дјело да проведете своје гнусне планове! Залуду вам труд. Овога логора незаведосте. Њима не треба новог програма, јер им је већ довољно обележен девизом: за крст часни и слободу златну. На овај дакле начин паде Давидовић изрекав последње речи: „не би ми било жао, да сам погинуо на бојишту од турске руке.“

Чим је Давидовић погинуо изабра чета Амелицу за војводу. Овај прими команду те премјести логор са Брезоваче на Ђорковачу. Одма чим је овај нови логор уредио, поведе он око 300 људи а остали остану чувајући логор, те удари на богато турско село Дивдаревиће. Ово је врло важна тачка за оперирање против Бужиму и Цазину, село се је дакле имало узети по што по то. И збиља тај се јуриш, који служи Амелици на дику, изведе ноћу од 31. коловоза на 1. септембар. Усташи су нападали у три колоне; опашу село тако вјешто да их поворне турске страже ни не опазише. Кад то виђе Амелица, заповједи да се има у село улазити. На овај начин опашу они и поједине куће у којима су турски војници (редифи, мустафезе и пандури) били. Турцима је дакле била прекинута и свака свеза са метеризима (шанчевима). Сад тек спази стража усташе, те испалив по једном на њих пушке, побјегну вичући: „бјежи, виро мухамедова, ето ешкије ко на гори листа“. Па тај глас истрче Турци онако буновни на двориште, али у зао час по се, јер их дочекаше усташке сапе. Турци су се борили очајнички, али им непоможе. Морадоше побјећи куд камо. У томе метежу букне и село, ватра допре до турске барутане те ју одправи заједно с неколико Турака, који су се ту сакрили били, Мухамеду на рачун. Борећих се Турака могло је бити око 250. Нећемо погријешити ако ријекнемо, да је једва половица здравих остало. Број мртвих узимају на 30—40, дочим су усташи имали само 3 рањена. Невјеројатно, али је истина. Усташи су заробили око 50 глава говеда, множину оваца и другог блага, онда много пушака, сабаља, ножева и другог сваковрсног оружја, које су бјежећи Турци бацали.

Од како су овђе страдали, завладао је међу Турцима велики страх Ово, па и кукавна опскрба, приморава и редовну турску војску која је у посадама (редифе, мустафезе и заптије) на дезентирање. Особито бјеже они, који чују да ће на Москова ићи, јер су чули да је тамо још лошија опскрба. Један аскер прибјеже скоро у Подове. По његовом приповједању добива сваки њихов војник по по оке кукуруза на дан, а од плаће да како ни спомена. Не би ни кукуруза имали, да га вису отели од кукавног народа те државном својином прогласили, одакле се сад издржавају. Од одеће добијају само рубље, али и ово кукавно. Немају дакако платна, него праве гаће из дебелих царских џакова. Кад бјегунца упиташ, хоће ли се натраг повратити, одговори да хоће кад пође и остали народ а друкчије жив не. Па ни мртав, рече он, да не би рад почивати у оној несретној земљи.

Ето тако вам је стање око Уне.

Више ништа; но буде ли шта, приправан сам вам опет јавити.

$$a^2x^2 + b^2y^2 = a^2b^2$$

МИШЉЕЊЕ ДВОЈИЦЕ НЕМАЧКИХ НАУЧЕЊАКА О ТУРСКОЈ.

У последње време изашле су изјаве двојице чувених немачких научењака, који су се пуном збиљом и уверењем отворено изразили и разложито доказали, да је опстанак Турске у опреци са укупним културним интересима Јевропе.

Та су два научењака славни етнограф и описивач балканских земаља Ф. *Каниц* и познати природњак професор Ернест *Хекел*.

Фр. Каниц писао је француском листу „Журнал де деба“, поводом неке изјаве бившег вели-

ког везира Мидат-паше. Мидат-паша изјавио је био на име у „Журналу де деба“ „да ће Турци по закљученом миру увести у земљи слободу и политичну једнакост и целу управу подврћи основним реформама“. На то одговара испитивалац Балкана, који скроз познаје одношаје у Турској, у главном ово:

„Рецимо, да ће се султану допасти да опет позове Мидата на управу, што при данашњој антипатији, коју овај улива порти, није још сигурно, то нема сумња, да ће се Мидат као добар патриота с новом ревношћу латити сисифовог посла, али нека ми је дозвољено питање: Где Мидат мисли наћи људе, који ће му помоћи да ишчисти аугијеву штагу? И најдаровитији организатор не може све сам радити, а у Турској је лакше наћи читаве пуковније башибозука, него неколико туцета нешто образованих чиновника. Слобода се неда оделити од праведне владе, која је скроз проникнута мишљу о јавном благостању. Једно од највећих зала је у Турској њезина егоистична и непоштена управа, у којој се крађа у свима чиновима цинички трпи. Мидат, као неподмитљив човек, који би имао одређен прорачун, морао би почети са највишим местом. Али султан и љубимци харемски навикнути су да са свачим: са државном благајном, са звањима итд. неограничено располажу. Зар се Мидат нада, да ће код „победоносног“ султана, коме је одана сва војска, више израдити, него приликом његових пређашњих покушаја? Први корак његов, да заведе ред у прорачуну, био би опасан по касу султанову, по његов харем и дворско особље, те би га тај корак на скоро опет стао великог везирства. Назови-устав, што је издан, не би у томе ништа изменио, јер султан ће увек наћи људи, који су на свашта готови и којих има у Стамболу доста, па би ти људи радо и весело кварили посао Мидатов. Очекивати уважање слободе од таких људи без начела, који ће одмах доћи на владу, чим се одклони опасност извањског рата, — зове се бити сувише оптимистичан.

Друго велико зло у Турској: подмитљивост судства, постало је већ пословицом. У парницама о материјалним питањима одлучује бакшиш, а у политичким парницама мусулмански фанатизам, као што су то хришћани у Турској свуда љуто искусили, где год нису — као у Солуну — намештене јевропске оклопнице. Штета је, што ти оружани адвокати не могу да допру и на Балкан, у Босну и у друге крајеве. Како ће хришћани имати поверења према турском правосудству, кад је ово и прошле године при истрази о бугарском покољу показало своју партајичност према коловођама тога покоља, јер не само да исти нису казњени, него су још препоручени султану, да их награди званима, титулама и орденима? Да ће таки судци, кад би били позвани, законодавним путем остварити „правну једнакост хришћана са владајућом расом,“ то је опет веома оптимистичан сан.

И „радикална реформа турске управе“, коју нам Мидат обећава као трећу консеквенцију часног мира, неће се такође моћи остварити, јер они кругови, у чијим је рукама монопол за висока звања, немају ни мало патриотизма, поштења ни изображења. Ту налазимо понајвише егоистичне људе, који нису ништа или мало учили, који за свој положај имају захвалити само милости султановој или сродству са харемом, и који једино на то мисле, како ће да се допадну својим заштитницима, те да деле с њима плен. У земљи нема стручњака за важнија места, а по што се хришћанима или туђинцима врло ретко дају звања, то се најважније струке попуњују Турцима, који су највеће незналице; па један и исти чиновник служи данас у одсеку за шумарство, сутра у одсеку за просвету, за тим опет код ђумрука, полиције, финанције итд. Осим неколико изузетака, то је слика већине виших чиновника у Турској. Што се тиче нижих чиновника у провинцији, и они су рђави, а по што често не примају плате због лошег стања државне благајне, то се дају подмићивати и одају се крађи, а тиме се још већма раздиру ране сиротоме народу, који и онако стење под неразборитом порезном системом, уквартирањем војника, кулучењем, и под другим фискалским теретима.

Што више размишљам о правом стању ствари у Турској, тим ми се јасније чини, да ће та земља пре сретно свршити рат, него што ће сопственом снагом моћи реформисати своје средовечне установе у модерном духу. На жалост, кругови, који су од уплива на двору султановом, немају ничега, што така реформа предпоставља, на име: свести, разумевања, штедљивости, дурашности, правдољубља и добре воље“.

Каниц за тим доказује, да ће у таким приликама евентуална мидатова влада, ма колико имао разума, патриотизма и организационог дара, бити кратка и бескорисна. Чим он почне озбиљски изводити своје реформе, одмах ће га уклонити, па ће на његово место опет доћи који од оних у турској администрацији опробаних угурсуза, који су заједно с кораном преобратили јевропску Турску из раја у пустињу.

„Они исти људи — вели Каниц — вратили би се опет; чим се порта као победилица ослободи спољних невоља, наместила би она на његово (Мидатово) место каквог од оних старотурских државника, којима је тако добро пошло за руком, да једну од најлепших држава на свету доведу на онај жалосни ступањ, на ком се сада налази, и који су се слабо старали за то, што је уништена индустрија у државама султановим, и што Турска јаднако сиромаши због туђинског увоза; они исти људи, којима је то све једно, што се у њиховој земљи не фабрикује ни гвожђе, ни челик, ни једно стаклено окно, ни листић хартије, ни оловка, у кратко, ни један од оних силних неопходно нужних предмета, који служе за мерило напредовању народа, и означују му ступањ образованости. По одступу Мидат-паше, који по свој прилици не би дао дуго на себе чекати, дошла би Турска опет у канџе оних челичних народних економа, који у интересу своје кесе знају тако добро да исцеде земљу зајмовима, а овамо им се чини сувишним да уведу у провинцијама тачну статистику и катастер, или да оснују школе за вештину, индустрију, трговину и земљорадњу. Наравно, незнање оних, над којима они владају, штит је за њихово сопствено незнање, и народ, који проведе време у основној школи мучним проучавањем корана, лакше је оглобити, него народ, који је себи прибавио знања и науке. Ти би поштењаци гледали да уђуткају јевропске публицисте призором неколиких уставних декорација, пуних ефекта, па би међу тим мирно владали у оном духу као и пре, наравно кад би им се то допустило. Али то је оно, што се, бар у јевропским државама султановим како ради части западне цивилизације, тако и у корист мусулмана и хришћана — више не може трпити.“

У најгорем случају, т. ј. кад би Русија у овом рату подлегла — што се не ће догодити —, држи Каниц да ће наступити у неку руку јевропска интервенција, а тиме би Турска са свим дошла под туторство Јевропе. —

Још одлучније се на према Турској изражава професор *Ернест Хекел.* Исти је прошлог пролећа ишао на острво Крф, па је описао тај пут свој у немачком часопису „Deutsche Rundschau“, што га издаје Ј. Роденберг. Пре свега је нацртао рајске дражи и дивоту грчке земље, па је онда прешао на арбанашку земљу, што стоји под управом турском. Али каква му се противност ту указа!

Обала је била пуста, само су се виделе рушевине неког старог градића, а иначе надалеко ни куће, ни човека, ни трага од културе. На левој обали реке Бутринга указа се варошица Бутринго, јадно место са прљавим кућама и још прљавијим просијачким становницима. Горе је лежало усамљено језеро, што га опкољаваше висока брда, али нигде не беше изгледа да ту људи живе. Хекел се са једним друштвом искрцао на западној обали. Свуд туда беше сам трновит шипраг, богата вегетација пузећих биљака и џбунова сваке врсте; беше ту сијасет храстова, букава, јасенова и борова, што растише једно до другога. Али какви у тој богатој природи изгледају сироти људи, описује Хекел драстичним начином овако:

„После подне кренемо се натраг. Путујући дуж западне обале, нађемо на насеобину арбанашких пастира, што је лежала у неком малом затону. На некој у шипрагу готово сакривеној пољаници било је три колибице од трске, налик на звоно, 10—12 стопа високе и исто толико у промеру. Неколико голишаве деце играло се пред њима и подигоше вику кад смо се ми приближили. Дивљи, рундави пси, као курјаци скочише на нас, те се тешко одбранисмо од њихова дивља напада. За тим се појави из једне колибе млада девојка, трајаво одевена; из шипрага искочи лепушкаст дечак, јарећом кожом заодевен. Један од наших лађара разговарао се с њима арбанашким језиком, и дозна од њих, да они спадају у неку скитачку хорду, што са својим козама и овцама тумара по овом пустом пределу, те пасе своје стадо лети у планини, а зими у низини. Ушав у колибе изиђе нам пред очи слика примитивне културе, какву пре можеш очекивати међу дивљацима у Африци, него у закутку образоване Јевропе. На голом, неравном и каменитом поду лежало је неколико кожа јарећих, што су служиле за постељу тамошњим становницима. У средини се, по остатцима угашеног угљевља, видило, да је то огњиште. О дувару је висила стара пушка са дугачком цеви; а поред ње неколико ножева и дрвених кашика. Још неколико крчага и лонаца сачињаваше цело покућанство. У шаторима скитачких арапских пастира, што сам их пре 10 година у Мароку походио, нашао сам више удобности и више ствари од вредности, него у овим немилим арбанашким колибама! У једној колиби нашли смо на једну сироту жену од својих 30 година, што је седила на голој земљи, замотана у неке рите; јако је стењала, јер ју је тресла грозница; у крилу је држала голо детенце, што се пре два дана родило, а поред ње крчаг воде као једино окрепљење; једва је била кадра да нам се захвали на нашим даровима. Ужасна је то слика човечије невоље! Дуго нисмо могли заборавити тужни утисак тога призора. Тек кад смо прешли реку и кад смо под умиљатим сјајем вечњег сунца пловили према фејачким острвима, повратити нам се опет добра воља и весео расположај“

Уз тај опис саопштава учени путник још и ова истинска посматрања своја:

„То је била права илустрација источнога питања! Јер тако примитиван ступањ културе, то дивљаштво, та оскудица у образованости, не налази се случајно само ту, у том удаљеном приморском крају, него је тако подједнако у већем делу турске царевине. Са „либералним реформама“ или са назови-парламентом неда се ту ништа израдити, јер власт сераља не може да се одрече своје навикле владавине, а да сам себе не уништи. Османлијски народ није способан, да разуме и да себи присвоји јевропску културу. Никад неће Турска под скиптром полумесеца добити самосталан глас у „јевропском концерту“, у ком су својим заједничким интересима солидарно удружени културни народи Јевропе“.

Дај боже да се те речи немачког природњака што пре испуне!

ДОПИСИ.

= **Из Баније**, 27. августа. (*Велики Загреб препао се, јер Срби пију Руму. „Обзор“ меће на своја врата соломоново слово. Мишоловке. Разна.*) Глас, да српски збор иде у Руму није се допао загребским свиларима. Мучно је „Обзор“ тај глас и прибележио међу своје „козије“ ноге, а напустише „светозорове“ младенце да пусте гласа крештајућега већ по обичају, или боље по своме омиљеном зловичају: „Срби су у Србији“, а „нема Срба у Троједници“. И већ за те „вицеве“ знадемо сви. — Отрцана је метла мађаронска, за коју се је ухватила та свиларска клика, која је сјела на доњу грану Раухову, а овамо издире се за „хрватство“ и „хрватску краљевину“ ко бајаги да су и сада људи бенасти, да се даду по бјелом Загребу за нос водити. Tempi pasati! Јесу ако бог да прошла времена када је „велики“ Загреб на грбачи сиротнога народа хрвацкога свој сјај и господство уздизао, па упливом својим а преко јежовански ђенерала и нами крајишницима крхао врат.

Управ не би смо се сасвим ни досјетили „Обзору“ шта он кани са својом токорсе политиком против српскога збора у Руми, да му нечитамо међу редцима готову његову грозницу, како је на име ушепртљио, те удара „соломоново слово“ на своја врата. То видим данас у његовом броју 204. под чланком надписаним: „Осврт на нове Србе“. Не знам с чега вата грозница тога банова слободњака? Па тек граби око себе као бјесомучан час за „Приморца“ час за „Шулека“, који знаду, да Срби ни мање ни више не желе и не захтевају, него иду да дигну „Душаново царство“ а на развалинама — то се знаде већ на чијима.

Чудан је мудрац тај г. др. Шулек, он се позива на самога себе, па то је одмах цела истина што он рече и напише. Тако прима „Обзор“, па то се растурује по великој Хрватској, и то се мора вјеровати што г. др. Шулек придика, а мора му се за то вјеровати, јер он је бар дошао из Словачке, па знаде г. др. већ и „ћирилски“ читати н. пр. што је кад год написао „Панчевац“ у своје доба, а знаде и за Даничића, Вука, па богме и за владику Његуша, који у стиху рече „Српској капи свуд име погибе“, али не пита на чијој је глави та „српска капа“ погибавала, и с чега је погибавала та српска капа!

Мени се пак свакојако види, да је друго пазарити са мишоловкама, а друго је ситну књигу учити, а ево зашто ја то тако држим: мишоловке

ЛИСТАК.

ВОЈВОДА БОСАНСКИХ СРБА
ПОП-ЂОКО КАРАН КАРАНОВИЋ,
од Владимира Красића.

(Наставак.)

Кад су дошли у Солун, ту су предати у лађу; и они се навезоше на широко море за Смирну. Од Смирне до Коње има 15 дана хода. Још један дан, па би дошли били у Коњу; ал ко ће ко бог! Чим су дошли били на земљиште азијско, одмах се и пратња њихова умалила; јер држаху, море их растављa, па нису их више ни везали.

Било је подне кад су стигли у једно повелико село. Украј тога села била је механа. Поп Каран и његов брат имали су нешто новаца при себи, те кад су се свратили били у ту механу, плате они својим пратиоцима вина колико су год хтели пити. Није их више било него тројица. Кад је поп Каран видио, да су се пандури опили, договори се са својим братом да побегну, јер кад их један пут затворе, и онако неће никад више изаћи, па им је све једно, ако им покушај не пође за руком. Они још већма опојише своју пратњу, па кад су се од тога села удалили на један сахат ода, замоле пратиоце, да се под једним дрветом мало одморе. Ови им допустише, па се и сами спусте на песак. Кад су наши патници приметили, да сва три Турчина дремају и да ће и заспати, науме свој план извести. Сва три Турчина спаваше. Поп Ђоко узме полако од једног и другог пушку, а Стево од трећег, па се спустише низ једну долину; па кад су се на другој страни попели на брег, опазише, да су Турци поустајали, те се осврћу и незнаду куда ће у потеру. Па ако су их и опазили, не могоше им сад већ ништа, јер ови већ замакоше у неку шумицу. Кад су из шуме изашли, опазе пред собом једно село, те не смедоше даље, него ту дочекаше ноћ и онда пођоше даље пут запада. Пута нису знали, а нису га ни тражили, јер су свако село ил варош обилазили. Само су ноћом путовали; они нису знали право куда иду: лутали су преко широки пустиња, газили преко дубоких река и баруштина. Преко дан, или су се завлачили у пећине, или у шуми разгрнули лишће, па онда се у њега утрпали и ту цео дан непомично прележали, да их когод не би видио, не бојећи се ни азијатских змија љутих. — Поп Каран добро познаје звездано небо, ма да се никад није астрономијом бавио; и то му је знање овом приликом врло користило, јер звезде су им путевође биле, по звездама су знали које је доба. Већ пете ноћи нестала им је рана, а ни воде нигде не беше. Тек после два дана наиђу на некакво воће, кога се наједу и нешто са собом понесу. О воћу су живели 11 дана. Од Смирне, па до онога места од кога су побегли, путовали су 14 дана, а ево већ деветнајста ноћ наступа како путују. Трећи је дан како нису ништа јели ни пили.

Могло је бити четир сахата по пол ноћи, кад су из неких винограда угледали кроз јутарњи сутон једну варош близу Смирне и у њој малу црквицу, на торњу јој крст. Била је то јерменска црква. Обојица су већ клопули од глади и жеђи. Већ не могоше даље, и ту седоше. Поп Каран рекне брату своме Стеви: „Стево брате! ево ја умри с тобом заједно од глади и жеђи; сад хајдмо у ово место, па како нам бог да!“ Поп Стево не хтеде, него рече: „волим овде од глади и жеђи умрети, него да више у турске шаке упаднем!“ Онда поп Каран рекне брату своме: „а ти остани ту, а ја идем да кога тражим, да нас спасе,“ за тим свуче своју „салту“ (кратку хаљину) и све осим гаћа и кошуље, па онда се ижљуби и опрости са својим братом, као да се за вечито растаје с њим, па се упути у варош. Како је још рано било, није никога осим једне жене срео. Она га је запитала: шта је и ко је. „Ту сам први пут у мом животу“ — вели поп Каран — (боже ми опрости) „рекао да сам Турчин.“ Нешто од глади, нешто од страха, дрхћући као прут, провукао се он између кућа до црквице. Он није ни знао који је дан. Кад је ступио на портанска врата, засјаше се свеће у цркви. Баш је била недеља и држала се јутрења. Поп Каран улети у цркву. Учитељ је баш појао у певници.

Док је јутрења трајала, поп Ђоко је скрушеним срцем богу се молио. — Кад се јутрења свршила, учитељ уђе у олтар, а поп Ђоко за њим. Дошавши у олтар, прекрсти се и како већ свештенику пристоји, пољуби часну трапезу. Како ли се убезекнуо свештеник и учитељ видећи човека у гаћама и кошуљи где приступа часној трапези. Нису могли, ваљада ни помислити, да би ово могао свештеник бити. Поп Ђоко по том стане свештенику турским језиком говорити своје јаде, преклињајући и молећи, да га спасе. Они су сажаљевајућим погледом слушали странца; но кад он све изговори, онда они обојица почеше њему рукама давати знаке, да га не разумију. Поп Ђоки да пукне сад срце од жалости и страха. Он онда бризне плакати, склопи руке и стане их молити, показујући на крст и часну трапезу и ватајући се за браду, хотећи тиме казати да је свештеник. Он се и крстио пред њима и све могуће чинио, само да им каже ко је, и да им своје страдање открије. Кад ови видеше да поп Ђоко плаче и тако своју несрећу тумачи, облише и њих сузе. И они се сетише, да он мора бити свештеник српски из далеке земље, те га стану тешити и уверавати, да ће му помоћи. Учитељ одмах некуда оде и донесе некакове хаљине, које поп Ђоко обуче. После тога одоше с њим свештенику. Не прође ни пол сахата, ал ступише у собу са учитељем два повисока црномањаста човека. То су била два Црногорца, који су ту код жељезнице у у служби били. Свештеник и учитељ одмах почну овима о поп Ђоки све приповедати. Кад ови српску реч прозборише, поп Ђока као да се на ново родио. Он им све приповеди и како му је брат у виногради остао, а ови опет свештенику и учитељу. Одмах за тим пође поп Ђоко са учитељем и једним Црногорцем по свога брата Стеву. Кад тамо, ал Стеве нема. Е сад жалости од поп Ђоке! виче га, тражи, Стеве нема. Већ се поче и кајати што је брата оставио био сама, кад ал зачу се неки шушањ; Стево се завукао био испод једне ћупријице у неку шипрагом обраслу провалију. Сад оду опет са Стевом свештенику и ту буду лепо угошћени. По том их сакрију у једну качару, а међу тим јаве за њих у Смирну капетану Илији Мијаљевићу Црногорцу и запитају га, шта ће с њима. Капетан Илија Мијаљевић замоли сутра дан капетана француске лађе, која је пловила из Цариграда преко Смирне у Грчку, да их прими на своју лађу и грчкој власти преда. Капетан француске лађе радо прими попа Ђоку и поп Стеву на своју лађу и у Грчкој их преда власти. Грци их пријатељски дочекају и понуде да остану у Грчкој; но они ради своје растужене фамилије желише што пре међу свој

плести знаде наш добри Словак, који има здраве очи или бар једно здраво око и обе руке, а код ситне књиге већ се оће сви пет здравих чустава и од тога условљена здрава памет. То је бар народски. И по томе и долази да н. пр. школски закони већ за „пучке“ школе ишту од ђеце та својства, а за глуве, за неме, и већ такове богаље подижу сретни народи у новије доба засебне заводе. И у Загребу ето стицали су се да подигну једну „лудницу“, јер су увјерени онамо, да је то најпречи завод. — Љубопитан је човјек, оће ли по петрињској препарандији и по обзорашима у томе заводу бити све сами чисти њиови „Хрвати“, јер уче они тако.

Ето је „Обзор“, recte г. др. Шулек данас нанизао пун ред књижевника, који доказују, да су Срби и Хрвати један народ а са два имена. Осим тога попује г. др. још нешто и о вјери, те би ће да није право надочуо шта ће то рећи „српска вјера“. Управ ја се не чудим г. др. Шулеку, који је дошао из онога краја, ђе се од муке окретало на сваке руке са вјером, па нашао у Загребу згодну прилику да се „окући“, те се данас одржава на „пароjли“ ето тако низањем своје гротуље, како је већ по вољи великој господи, која су се заверила легији папиштанској, а овамо не чује што но рекао Утјешеновић: „... весак билом гора“!...

Него хоће г. др. Шулек да и правичан буде, јер ево признаје да су Срби пре „15 до 20“ година звали себе „ришћанима“, па им се то име несвиђа више, него воле бити Срби. И још нађе он на глобусу Хрвацком Србе у Србији, ђе се тако од своје земље звати могу. Ово је најлепше. Управ тако и фратор неки босански ту неки дан у „Обзору“ (бр. 199.) лепо доциираше, као да је то Шулек написао, и с тога упутисмо на недавни број „Обзора“; јер је желио да му доказујемо мјестимице, ђе он Србе хвали.

Та чули смо ми више пута сва та учена расправљања о Србима, и то сваки пут обично када догори до ноката тима „узкриситељем“ велике Хрватске а са бонтоном: „што сте ви рекао“, те ће скоро ваљда доћи у новој словници пок. Пацела на загрепском казалишту ово: „А како ми ви то милостива, говориш“. Велим оно, да је „Касино“ у великој неприлици овога пута за проливену крв мученичку на Тишковцу и Брезовачи, те хоће то да забашуре са ученим расправама о „Србима“; а к'о држе те учене главе, да смо већ заборавили тек оне мале ствари, као што су „вешала“ по Боки Которској, па „стрељања“ на Раковици, па агенте њиове и пазар са фамозним „руским тајнама“!! Толико само мимогред споменусмо, а нећемо ни да помишљамо на њиов „corpus jaris“ у коме су „влашке привилегије укидане“, и како су „ришћани“ крили међу собом свој „оченаш“ у пословском језику, стрaвајући од тавнице и вјешала, баш као и данас што ето бјесне, па тек наученаци богме!! Волели би смо чути и коју паметну од те господе, јер држимо ми у крајини да је срамота лепом капом покривати луду главу. Чекаћемо док „Обзора“ грозница румска прође!

—к— Карловци. (*После митинга*). Прошао је српски збор у Руми лепо, лепу је и резолуцију донео, још је лепше „Застава“ ту одлуку пропратила, па ипак је остао и збор и одлука непотпуна, то признаје и „Застава“. Сваки који год је био на збору, осећао се у својој Руми, на своме збору страним, све је било спречено и непотпуно, те је сваки запитао: зашто то све тако бива, зашто толико формалитета; зар само један сме говорити, зашт да неби још који Србин рекао коју ваљану, ма и простију, зарад бољитка српских патника, српског народа. Незнадоше да је митинг српски забрањен но ипак се домишљаху томе. Многи неразумеше свега тога и тек потајно чуше: тако мора да буде, јер влада неда другчије а те све препреке њене изнеће се на јавност.

„Збио се дакле велики српски збор у Руми покрај свих неприлика које су од стране земаљске владе чињене, вели „Застава“ бр. 131. Те неприлике нећемо за сад да споменемо овде, јер неби ради да заподиремо ону стару на жалост и познату размирицу између два близаначка народа. Неби ради у овом значајном времену кад се крха судбина на истоку. Непријатељи словенског света грохотом би се насмејали кад би и народ српски у Срему пошао оном стазом којом је пошла земаљска влада. Било би то смешна сцена у великој источној трагедији“. То је ваљано, то је дивно написано заиста, и сам „Обзор“ мора признати, додуше Мишкатовић чешће признаје да „Застава“ лепо пише и да има право, али ratio status croatiae (!) неда; ни сама влада неби могла боље заодети својих препрека.

Ми смо одсудно против тога прећутања владиних препрека; како влади није жао заподирати ону стару на жалост и познату размирицу између два близаначка народа; кад се она не стиди својим препрекама нама у очи покасти, да је она једном близанцу, нама Србима, у Троједници мачија, што да се ми стидимо и те препреке на јавност изнета; зашто влада заподире у овом значајном времену, кад се крха судбина на истоку; како се влади земаљској не смеју непријатељи словенског света ил макар се и нама смејали, само је српски народ требао поћи не стазом коју му је показала зем. влада, па ма како било. Говори се јако: само да није било једне, личности, госп. др. Јове Суботића, све би друкчије испало; исто би се тако мирно и ваљано обавило, али би показао већма свој српски карактер; томе није требао нико стати на пут па ни влада неби могла; а да то не беше пучка скупштина жупаније румске са 3000 људи већ да је то био велики српски збор, доказује онај огромни број Србадије до 10 хиљада.

Зашто нисмо и ми били мало шарени као влада и мутни као „Обзор“? Но „Застава“ опет има право што неће у ово важно време да се обзире на злобне заљевице детињске а заиста ће доћи време кад ће се отшалити шала. Српски је карактер чист, светао, и кад није мого за толико векова поцрнити, захрђати од свакојаких навала, неће ваљда ни од владиних препрека посухнути, само нам је жао што да Србин и то претрпити мора, па од кога још! Но нека је подпунија књига, нек је више један листић у историји српског жића. Говори се, да је влада забранила била не само српски митинг него и српско име споменути, пошто Срба у Троједници нема; па није ли ово слика кад ко у пожару краде.

„Обзор“ сравњујући одлуку српског збора са одлуком загребачког „метинга“ вели, да се слажу обе одлуке у првој тачки, наиме, да турску царевину нетреба никако подржавати, и да српски народ треба да се ослободи; али се неслажу гледе друге, јер „Обзор“ и загребачки митинг желе да припадну те земље Аустрији, дочим српски збор жели Србији ил бар нек се остави народу на вољу, но Обзор је уверен, да би се тада народ изјавио, да највољи-

---

је под Турцима остати, а одма за тим вели, како му је аустријски конзул говорио: народ једва чека да дође под Аустрију. Ко ту невиди противности, испале му очи. А ароганција је крајња још и сад желити српском народу ново ропство, сад, кад се на свима линијама бори за слободу већ толико времена, толика српска крв пролила, сво српство материјално пропало и Србија наново жртвује све; велим крајњи је безобразлук од онога, који жели те српске земље без капи крви добити, а нити знаде ди је Вучији До, Дуга, Никшић и Сеница.

Па шта ће сад бити с одлуком српскога збора? предаће се бану, да ју овај на меродавно место поднесе. Можда ће који и интерпелисати владу на загребачком сабору о препрекама? Не, сваки се онај вара који тако мисли, јер ко познаје етикецију српских посланика на загребачком сабору према влади, тај се ненада томе нити чему више, било па и прошло. Ко је био на загреб. сабору, ма на галерији само, тај се мого уверити како се српски посланици удварају влади, како беже из седница, или недолазе у њи, кад ће бити реч о Српству. Србин Крестић, председник сабора и недође у седницу него преда Мирку Хрвату председништво, Србин на влади Јоца Живковић даде се бајаги видити онде, но пре нег се почне седница нестане га као снега; место перовође Штековића води Турели записник, и заман ћеш тражити на све стране, нигди једног српског посланика. Толико време, толико Срба седе у сабору, и ми нечусмо никад ни једне речи о Српству и ниједна се српска ствар не реши у корист српску већ све горе и за горе по нас. Сећамо се, да је српске школе и српски језик бранио био само пок. старина Грчић и католички поп Живко Опић, а шта су други радили? Срби су у саборском клубу, Срби су у сваком одбору, Срби су делегацијом у пешт. сабору, Срби су свугди, али нису у српском клубу, у српском одбору. Је ли то заступање народно, суди народе. Ја би предложио народу српском нека позову своје заступнике, да га боље заступају ил нек положе мандате па онда знамо на чему смо, а не овако варати српски народ, као што хрвацка народна странка вара свој: да му тече мед и млеко из „нагоде,“ а овамо при сваком кораку виде зависимост; какву тек улогу играју српски посланици ексцерптова ексцерпта ексцерпт слугинога слуге слуга.

РАДЊА ГЛАВНЕ СКУПШТИНЕ „МАТИЦЕ СРПСКЕ“, у Новом Саду 18. (30.) августа 1877.

(Наставак.)

Управни одбор јавља, да је високо кр. уг. министарство просвете и црквених послова у Будим-Пешти отписом својим од 11. априла о. г. бр. 8852. узело одобравајући на знање, да закада *Софије Пасковићке* одма ступи у живот, чим се закладна главница од 6000 ф. а. вр. удвостручи, а не тек онда, кад се пок. сину оснивачице наврши сто година од дана рођења. Уједно је дозволило исто министарство да могу наследници као зајам задржати тих 6000 ф. у смислу последње воље оснивачице, али да се тај дуг укњижи на кући, заведеној у баштинским књигама под бр. 31. а под пописним бр. 39. у Н. Саду одмах непосредно после државног зајма у корист закладе Софије Пасковићке. Кућа се има против ватре осигурати и потврду о томе морају наследници „Матици“ сваке године подносити.

Према томе управни одбор учинио је нужна наређења и позвао је насљеднике, да потпишу изјаву и обвезу о тој закладе и да на главницу од 6000 ф. положе у благајницу матичину 6 проц. камату од 28. јуна 1874. и упутио је благајницу, да и на тај фонд разреже заједничке управне трошкове. — Узима се на знање.

Управни одбор јавља, да је кр. сремски суд у Илоку одлуком својом дозначио „Матици српској“ 575 ц. дук и 168 дук. у име камате од 10. марта 1874. до 23. маја 1876. за закладу *Катарине Д. Јовановићке* из Илока. Ти дукати у износу од 743 комада продати су по курзу, комад по 5 ф. 90 н. за 4383 ф. 70 н. Од тога је плаћено у име наследне пристојбе 339 ф. 60 и по н. и у име чуварине 17 ф. 83 и по н. Ако се „Матица“ од плаћања наследне пристојбе опрости, онда ће се плаћена пристојба натраг вратити. Наследна пристојба морала се исплатити, да би се могао споменути легат подићи, да не би новац без камате у суду лежао.

Уједно јавља управни одбор, да је благајницу упутио, да заведе главну књигу за закладу Катарине Д. Јовановићке из Илока *намењену за сада за стипендије за приправнике босанске*, који ће у Босни учитељевати, да о тој закладе посебан рачун води, да фонду матичином накнади све издатке, које је исти за ту закладу чинио и да на ту закладу разреже заједничке управне трошкове. — Узима се одобравајући на знање.

Управни одбор подноси штампани „Преглед стања фондова под управом „Матице српске“ за годину 1876.“, с примедбом, да је годишње рачунске закључке потписао одбор, који је за прегледање рачуна изаслан био и од управног одбора и од скупштине. Уједно јавља, да је тај штампани преглед разаслан свима члановима матичиним. — Узима се на знање.

Управни одбор подноси закључке рачунске свих фондова, којима „Матица српска“ рукује, и то за време од 1. јануара до 30. јуна 1877.

По тим рачунским закључцима износило је 30. јуна о. г. стање, и то:

1.	фонда матичиног	— —	82,576 ф.	$73\frac{3}{6}$ н.
2.	„ текелијиног	— —	398.381 „	$62\frac{4}{6}$ „
3.	„ јовановићевог	— —	42,745 „	64 „
4.	„ костићевог	— —	37.210 „	$58\frac{4}{6}$ „
5.	„ накиног	— — —	24,674 „	26 „
6.	„ романовићевог	—	9,583 „	85 „
7.	„ класановићевог	—	2,452 „	35 „
8.	„ коларчевог	— —	4,381 „	32 „
9.	„ хаџи-ристићевог	—	1,233 „	76 „
10.	„ караџићевог	— —	938 „	79 „
11.	„ за подпомагање веро-исповедних школа		64 „	93 „
12.	У фонду о заједничким управн. трошковима осталоје пасив. стање		1,733 „	79 „

Узима се на знање.

Управни одбор подноси прорачуне о заједничким управним трошковима и о свима фондовима (14 на броју) под управом матичином за годину 1878. — Сви ти прорачуни одобрени су у целости.

Управни одбор јавља, да је по одлуци лањске скупштине ваљало брисати из чланства М. Бикара из Сомбора, Николу Савића и Стевана Вукомановића из Земуна, али да су се касније нашле задужнице тих чланова, те су тако предате фискалу да их наплати. Уједно јавља, да је задужнице од 84 члана матичина, који на више пута поновљене позиве нису хтели одговорити својим дужностима, предао фискалу ради наплате. — На знање.

Заједничка седница управног одбора и књижевног оделења јавља, да је по овлашћењу лањске

народ поћи. За то оду конзулу руском и замоле га, да би их пребавио како год у Србију. Но како је баш други дан једна лађа полазила у јадранско море, даде их на тој лађи одвести у Црну Гору, где их је кнез Никола лепо дочекао, а митрополит их устављаше да остану, те да ће им дати парохије. Ал они молише митрополита и кнеза, да би их у Србију препратили. Кнез Никола им даде путног трошка и два пратиоца, који их преко Колашина и Пребоја допрате до српске границе, одакле се они упуте у Београд. 7. септембра 1870. год. стигну они сретно у Београд. Ту их српска влада братински прими. Најпре су били код кнеза, па онда оду митрополиту Михајилу, који им даде парохије. Поп Ђока је добио парохију у шабачком окружју у Владимирцима. На скоро за тим пресели се и поп Каранова породица из Босне у Србију.

*

Поп Ђоко Каран је постао подајником српским. Дошавши у нову отаџбину своју, жељно је, од пролећа до пролећа, очекивао дан, кад ће заорити ратна труба, да Србин освети Косово. С дана у дан обузимаше га туга, кад се сећаше, да ће скоро морати и у гроб поћи, а неће се моћи осветити старом крволоку и дин-душману српском Турчину. То га је врло болело. Већ је и почео сумњати, да ће он дочекати слободу свог потлаченог народа. Но дође жуђени данак. Јуначки Херцеговци и Босанци потргоше ханџаре на угњетача свога. Груди се поп Карану од миља почеше ширити, кад је зачуо, како су око Невесиња завитлали мачевима српски осветари: Пеко Павловић, Лазар Сочица, поп Богдан Зимонић, поп Жарко, Петковић и Љубибратић. Чим је децу своју на неко време опскрбио, похитао је поп Каран у у крв. Међу тим се већ и у босанској Посавини био јуначки бојак. Храбри Пеција и Остоја Корманош, таманили су са својим четама тлачитеља слободе и вере српске.

12. августа 1875. год. стигао је поп Каран у Босну. Са Пецијом се састао на Гашници (више Градишке). Ту се заметнула крвава битка која је трајала два дана беспрекидно. У том бој погинуше чувени јунаци: Петар Пеција и Остоја Корманош, којима ће се имена спомињати док год Србина трајало буде. Али је и поп Каран осветио своје другове. Приповедао ми је један млад честит Србин Босанац, који је био у Н. Саду у гимназији ђак, како је поп Каран после пада Пецијина и Остојина, као љути лав међу Турке јуришао и зуби их клао; вели: „кад шкрипе зуби па полети на Турке, скаче као срна и одрубљује главе да га је дивота погледати.“

Међу тим је букнуо устанак и у босанској крајини, на сувој међи, и то најпре у селу Аову. А заметло се овако: На Преображење био збор у Аову. Код попа Репца било се искупило доста свештеника. Били су ту свештеници: Триво Татић, Вид Богуновић и Јово Грбић из цазинске нахије са својих 7 парохијана; даље, поп Петар Гак и његов син Лазо, сад учитељ у Рајићу. Турци хтедоше тога дана ударити на збор, ал видеше мноштво народа и не смедоше, него дочекаше поп Вида Богуновића, поп Јову Грбића и њихових 7 парохијана кад су кући полазили, те их свезаше и у Бихач отерешe. Трећи дан по том дођоше и по попа Репца и Гака, па и њих отераше и затворише; ал ова двојица се искупише, давши бихачком паши 300 дуката. У исто време искасапили су били Турци, не далеко од Аова, троје деце и две жене. Кад се то расчуло у околним селима, устаде, што је год пушку могло понети, на Турке.

Док се ово збило, дотле је поп Каран саставио чету од 500 младих интелигентних људи из целе Босне, који су сви неожењени и ванредно храбри, одважни и добро оружани били и судари се 22. септ. (1875 г.) на Грљевцу с турском војском и одржа јуначки мегдан. Ту се уз поп Ђоку Карана са својом четом храбро борио Јефто Мишковић. Са овом је битком тек отпочело најжешће војевање поп Караново против Турака. Од почетка октобра до божића 1875. био је непрестано са својом четом у ватри. 5. јануара 1876. г. била је крвава битка код Тополе, а 6. јануара на Чађавици, где је пало 19 мртвих и 25 рањених Турака, а усташа 2 мртва и 3 рањена.

14. фебруара била је битка на Ивањској. Овде, као што очевидац приповеда, навалише четир Турчина на поп Карана; живот му је био у опасности, ал он се тако хитро довио, да је троицу, чим су му приступили, на мртво убио, а једноме у невољи грљоце исчупао.

18. фебруара потукао је Каран Турке на Градини, више Грахова, где је погинуо храбри јунак Данило Ђерић, Србин из Лике (кореничког окружја.)

23. марта сукоби се чета попа Карана с турском редифом од 600, код пре спаљеног турског села Дубвика. Њему се придружи и поп Вајан Ковачевић и Дукић. Бој беше жесток, трајао је 6 сахати. На бојишту је остало 39 мртвих Турака, а рањених и више. Други дан спалила је Каранова чета два турска села: Јасеницу и Жалин, од 150 кућа, где се опет сукобила са турском редифом, која сад беше до 2000. Бој је трајао цео дан. Турака пало мртвих 68, а рањених било је до 160. Од Каранове чете пало је ту 8 мртвих. Том приликом се он са особито добром позицијом користио. У Жалину скрило се било у једну кућу много була и један хоџа, па кад се кућа над њима запалила, стане им поп Каран викати да излазе, јер ће погорети. Оне почну кукати и молити Карана да их спасе, да не падну усташима у шаке. Нису ни опазили да над њима кућа гори; онда Каран улети и извуче их све на поље. И хоџа се мољаше да га непосеку. Поп Каран се смилује на њ, метне га међу жене и пропусти кроз момчад. Ето, Каран још Турцима пашта! А зар је јунаштво погубити не оружана човека и неколико жена? — Пре тога неколико дана ухватише аскери преко 50 хришћанских бегунаца, што деце што жена, око Костајнице, те их исекоше на комаде; а после тога на скоро у Клисури исекоше учитеља и пуну школу мушке и женске деце.

Велике недеље удари Каран са Дукићем на Турску редовну огромну војску под Рисовцем; ту се заче најжешће клање. Каран, као свагде тако и овде, предњачио је и рабрио своју чету. Тог дана је 5 Турака заклао. У тој битци је и Ибрахим-ага Курузовић у ценет одлетио. Једва се бегством спасао и крволочни Хаџи Омер-ефендија (ћор Фелах), који је у Старом Мајдану 29. (11.) јуна 1876. г., у кући Ибрахим-аге Курузовића, позивао Турке, да све ђауре, велико и мало искасапе, јер само тако ће се, вели, на њих светац Мухамед смиловати и помоћи, да њихових 70.000 кобила у Златном Прагу зоб позобљу. (Свршиће се.)

главне скупштине од три проситеља једногласно изабрала за питомца Павла Јовановића Александра *Табаковића* из Арада, свршеног II. год. техничара у Бечу, као најизврснијег, и да је о том избору поднесен извештај и вис. кр. уг. министарству просвете и црквених послова. — Узима се на знање.

Иста заједничка седница јавља, да је према овлашћењу лањске главне скупштине на два упражњена места из стипендијске закладе Нестора Димитријевића са годишњом стипендијом од 150 ф Његовој Светости патријарху српском два тројна предлога учинила, и да је Његова Светост дописом својим од 29. новембра 1876. бр. М. 571. изабрала за питомце од предложених проситеља Кајицу *Иванића* ученика II. и Богдана *Гавриловића*, ученика IV. гимназијског разреда, обојицу као на прво место предложене.

На одлуку главне скупштине матичине од 18. (30.) авг. 1876. број $\frac{39}{Г.С.}$ да се из закладе романовићеве распише стечај за једно место са годишњом стипендијом од 200 ф. за слушаоца живописне академије или вајарске уметности, — јавља књиж. оделење да се тај стечај није могао расписати за ову годину, по што политичка општина вуковарска потражује од заоставине романовићеве 430 ф. 43 н. коју је своту пок. Гавра Романовић као благајник вуковарске општине од неких закупа примио а у благајницу је унео није, те с тога, ако се та свота узмора исплатити, не би се могао стечај још за годину дана расписати.

Члан Александар *Вукашиновић* предлаже, да се извиђење те целе ствари повери адвокату дру Александу Пејичићу у Вуковару.

Члан Аћим *Радошевић* као општински начеоник вуковарски разјашњава, да то потраживање постоји на основу ликвидованих рачуна.

Председник друштвени напомиње, да је извиђење тог целог потраживања одлуком управног одбора поверено гл. фискалу друштвеном дру Ил. Вучетићу. — Узима се на знање, с тим упутсвом за управни одбор, да гледа да што пре развиди, да ли је то потраживање према романовићевој заоставини заиста основано или не, па да после према нађењу поступи у тој целој ствари.

Књижевно оделење предлаже, да се правила за текелијине питомце овако допуне;

„Викање, свађање, псовка, пировање, непристојно певање, картање и коцкање забрањује се са свим, а тако исто картање, коцкање и пијанчење по јавним местима.“

„Од текелијиних питомаца очекује се, да ће за своју дужност сматрати да цркву редовно полазе“.

Допуне примају се, и то прва допуна да дође у тачку 17. питомачких правила, а друга допуна у исту тачку као ново зачело.

Књижевно оделење јавља о досуђеним наградама књижевним. (Види о томе опширан извештај у беседи потпредседниковој, саопштен у бр. 133. овога листа. — У.)

Књижевно оделење предлаже, да се из фонда Јована *Наке* распишу ове награде:

I. За дела:

Роман, драма или шаљива игра из српског живота. — Награда за мање дело 200 ф. а за веће 300 ф. — Рок Петров-дан. 1878.

II. За чланке за „Летопис“:

1. Историја нашега народа у горњој Крајини (у некадашњем ђенералату карловачко-вараждинском). Награда 300 ф. — Рок Петров-дан 1876.

2. Преглед садржаја свих „Летописа“ „Матице српске“ за 50 година, од 1826—1876. — Награда 100 ф. — Рок Петров-дан 1878.

3. Наша новија драматика. — Награда 200 ф, — Рок Петров-дан 1878.

Уједно предлаже књижевно оделење, да се у распису нарочито напомене, да је „Матица“ вољна примити и по вредности наградити према количини преосталога новца и друга научна, популарно-научна и забавна дела, саставе и чланке, остављајући писцима слободан избор предмета.

Све ове од књиж. оделења предложене награде примају се и о томе се и књиж. оделење извешћује.

Књиж. оделење предлаже, да се оно овласти од скупштине, да може издати из накиног фонда награде за оне чланке и дела, која дођу и мимо расписане награде, и то у течају године и пре главне скупштине, ако књиж. оделење пронађе, да та дела заслужују награде, да не би морали писци, који така дела поднесу, чекати до главне скупштине. — Предлог се прима и књиж. оделење овлашћује се, да према њему поступи, и да се то и у распису награда изрично напомене.

(Наставиће се.)

НОВИ САД 1. септембра. Како се у мађарским круговима есећа све то већма немоћ, да из Будим-Пеште у Београд диктирају, какав ће Србија положај против Турске заузети, то гледе и опет, да се с друге стране реванжирају. Бацају око на јужну Угарску, или боље рећи на овострано Српство. Тако „Еђертишу“ саопштавају (?) да је у јужној Угарској по ново оживила агитација за врбовање војника за Србију. Обећани *Милетићеви војници* имају се по што по то у Београд послати. Ради те цели постоји тајни одбор, који већ указе издаје, наименовања раздељуја. Неки тобож Алек. Живковић, виши чиновник осигуравајућег друштва „Дунава“, добио је од поменутог одбора писмо, у коме се позива, да ступи у српску војску, где му се обећава мајорство; писмо је, вели „Еђетиртиш“ из Новога Сада датирано. Чини се, да агитација проистиче из једног одбора, којег је Аксаков (!) организовао и који далеко разгранате свезе мора имати.

Грђе и простије измишљотине од ове горње неможе бити. Просијава јасно смер мађарски из те измишљотине. Ил мисле нову хајку да покрену на овострано Српство, ил да правдају и даље држање Милетића у затвору, ил напоследку обоје. Но ни једно им не служи на част и интерес. „Пестер Лојд“ у своме уводном чланку, говорећи о осуди Гамбете, вели дословно ово: „Где војска ил судије учествују у страначкој борби, или где вође ил чланови и тих своју дужност толико заборавe, да се спусте на политичну арену и ту, где би се имала воља *државе* да приказује, као оруђа једне *странке* појављују се: онда је ту *пољуљан сам темељ државног опстанка и изложен сваком случају и непогоди.*“

Те речи могли би запамтити Мађари, и онда би им се свакако мање привиђале агитације у јужној Угарској, нити би им потреба била, да примају ил сами кују денунцијације рад страначких и страсних цели својих.

— У народној задр. штампарији изишла је брошира на немачком језику „Die Orientfrage“ *од дра Светозара Милетића*, са предговором његових пријатеља. У истом се предговору каже, како је удес удесио, да Милетић траје дане међу четири зида у ово време, када се источно питање у свеколиком обиму решава, немогућ своје назоре у том погледу очитовати, и како пријатељи мисле, да врше дужност и одају пошту своме вођи, ако из силних чланака Милетићевих о источном питању изнесу на немачком језику за ширу светску публику онај низ чланака, који је писао Милетић о источном питању још 1863. у „Српском Дневнику.“

Брошира је ова угледно натискана на финој артији и стаје само 50 н. од комада.

НОВИЈЕ.

— Из *Београда*: 13. (1) септембра полази стајаћа војска на Тимок.

— Из *Карајала* (у Малој Азији) јавља Тергукасов, да је турску разбојничку чету, која је у селу Сардасабану палила и клала, разбио и многе поубијао и похватао.

— Из *Загреба*: Председник сабора Крестић је у писму једном удовици Тјеровој саучешће изјавио.

— Из *Лондона*: Енглески херцег Единбург (зет цара Александра) оставља Атину; знак да Грчка улази у акцију.

— Из *Рима*: Немачка спрема нове кораке против турских недела, ал тако, да се остале велесиле *не предруже само*, већ да *заједнички роде.*

Прво ц. к. повл. паробродско друштво.

РЕД ПЛОВИДБЕ

ПУТНИЧКИ ПАРОБРОДА.

Од суботе 1. септ. пловит ће путничке лађе.

Средом и суботом из **Будим-Пеште у Н. Сад.**

Четвртком и недељом из **Новог Сада у Будим-Пешту**

по истом досадањем реду, као лађе из **Будим-Пеште за Земун** и полазе:

Из **Будим-Пеште** у 7 сати у јутру.

Из **Новог Сада** после ½11 сати пре подне.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Српска књижара Браће М. Поповића

У НОВОМ САДУ,

школске 1877/8 године,

која сад настаје,

СРПСКИМ ШКОЛСКИМ ВЛАСТИМА:

одборима, управама и учитељима —

препоручује

своје стовариште у големом избору,

школских књига, које год затребају, и другог учевног и писаћег прибора (реквизита)

за српске основне школе, вероисповедне и комунапне у Угарској и Троједној краљевини;

за гимназије српске и не српске, и за реалке;

за више девојачке школе — и то

на српском и хрватском, на немачком и мађарском, а неке и на француском језику.

Потпуни списак ових школских књига, послаћемо сваком на захтевање бесплатно.

ПРЕПОРУЧУЈЕМО

ПРЕД ВАСКРС...

бојне песме Мите Поповића, штампане су (осим на обичној и) на финој велин-хартији, и књизи је овакој додата уз сваку фотографисана слика јуначког и витешког песника-кнеза црногорског Николе I. И по томе књига ова овака удешена за украс столу читалица и за урес библиотеци — а тако штампаних егземплара имамо још неколико десетине, и ко је рад наручити је, нек се изволи пожурити.

Цена је оваком издању 1 фор. 80 н.

„ „ обичном „ 1 фор. —

На послетку још нека је на знање, да се у нашој књижари добити може свака новоизашла књига, ма где издана и ма које књижевности, и сваки периодични лист. Исто тако примамо и претплату на исте.

Нека је на знање

сл. школским одборима, учитељским зборовима, гг. учитељима и учитељицама

да ће до који дан из штампе изићи

најновије попуњено и сасвим поправљено издање школ. књижице

НЕКОЛИКО СРПСКИХ НАРОДНИХ ПЕСАМА

за учење на изуст у српским основним школама.

Чист приход ове књижице даће се фонду учитељских сирота.

ЦЕНА ЈЕ КЊИЗИ 15 НОВЧ.

Ова књижица штампа се у формату обичних школских књига на лепој углађеној хартији и броји 84 страна.

Поменуте школске власти, као и гг. учитељи и учитељице које буду ову књижицу на више поручиле добиће комад по 10 новч.

Наручити се може само код управе „српске народне задр. штампарије у Новоме Саду“ и то за готов новац или са поштанском наплатом.

У Новоме Саду 1. (13.) септембра 1877.

Управа

„српске народне задр. штампарије

У НОВОМЕ САДУ.“

СРПСКА КЊИЖАРА БРАЋЕ М. ПОПОВИЋА

У НОВОМЕ САДУ.

Сад баш из штампе изађе (и разашиље се претплатницима и предбројницима)

ЦРКВЕНО-СЛОВЕНСКИ БУКВАР

ЗА СРПСКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

написао

Др. ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ.

врховни школски референт.

Како је словенски језик у нас Србаља језик цркве, и то, срећом нашом, цркве народне — језик је тај црквени бесцен-благо у нас. Тим се оправдава па хвале вреди и лепа намера наших школских власти, да се језику том црквено-словенском још у основној школи Српче привикне, и бар читати га, као што ваља, научи. Ко познаје наш народ, знаће, да језик тај, којим се до 62 милиона Словена богу моли и хвалу му поји — још јакога корена има у народу нашем.

Али како смо до скора оскудни били и другим школским књигама — сметаше нам у основној школи и у овом неудесни црквено-славенски буквар. **Наш велевредни школник и књижевник г. др. Ђ. Натошевић подмири ево ту у нас оскудицу букваром овим,** какав мислимо, само он као на гласу стручњак саставити умеде.

Ми се дакле ево подухватисмо и састарасмо, те о свом трошку издајемо овај г. др. Ђ. Натошевића

ЦРКВЕНО-СЛОВЕНСКИ БУКВАР,

и надамо се, да ће се наше црк. школске власти и одбори, **по доњој препоруци,** одазвати овом нашем књижарском подузећу, те нам тим на потпори и помоћи бити, да наставимо и ову врсту рада књижарског, која је са своје, по природи засебности купачке, и онако доста тегобна.

Буквар је овај штампан за сад у 15.000 егземплара, како би могли подмирити на први мах осим наших, **аутономних српских основних школа,** ако среће буде, и **покомунаљене наше школе у Срему и осталој Троједници.**

Цена је буквару 16 новчића.

Ко купи бар 10 комади, добија рабата 15 проц. а књижари обични књижарски рабат.

Високи срп. црквено-народни **школски савет** у лањској седници својој, 1876. г. бројем 163. записника свог **Буквар** је овај примио за учевну **књигу у нашим основним школама** и **препоручује га преко епархијских школских одбора свима срп. цркв. православним општинама.** Уједно забрањује и укида даље употребљавање дојакошњег, привременог, у Панчеву штампаног славенског и сваког другога буквара.

Курз бечке берзе 30. авг. (11. септ.)

5% металици	65.30
5% народног зајма	68.—
Државни зајам од 1860 г.	112.—
Акције банчине	857.—
Кредитне акције	220.25
Лондон	117.85
Угарске разтеретнице	76.50
Темишварске разтеретнице	77.50
Ердељске разтеретнице	74 50
Хрватско-славонске разтеретнице	84.—
Сребро	104.60
Ц. кр. дукати	5.64
Наполеондори	9 45
Немачке марке	57.90

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

Чурушка срп. православна општина издава ће 14. септембра у 2 сата после подне на лицу места 200 ланаца ораће земље на „Шалају“ на гону дана путом јавне дражбе у парцелама по 5 ланаца за готов новац, тако, да ће трошкове за размер парцела као и припадајући годишњи Einkommen, дотични закупник имати сносити.

Истога дана издаће општина и залишну парохијску сесију за годину дана за готов новац у напред.

По закључку црквено одборске седнице, у Чуругу 1. септембра 1877.

1—3 ТОДОР ИВКОВ. председник.

ОБЈАВА.

Од стране управе богословског училишта у Карловцима овим се до знања ставља, да ће се у Богословију нови ученици примати почетком месеца октобра по римском. Ко жели ступити у исти завод има се пријавити управи са сведочбом испита зрелости и крштеним листом.

У Карловцима 1 Септ. 1877.

1—3 **Руварац.**

ШТАМПАРИЈА

ЈОВАНА ПАВЛОВИЋА.

У ЗЕМУНУ

продаје се под врло угодним условима. 2—3

Пропісано на клиникама у Бечу, Паризу, Лондону, Амстердаму.

Кроз 27 година прокушана

АНАТЕРИНСКА ВОДА ЗА УСТА

од

Др. Ј. Г. Попа.

цес. кр. дворског зубног лекара у Бечу, Bognergasse 2.

свакој другој води за уста као прави одвраћало против зубобоље и устни боља, против трулежа и разклињања зуба, предпоставља се, од пријатног мириса и укуса, јача десни и служи као најбоље средство за чишћење зуба. Иста је такођер изврстна вода за грло против вратобоље.

Цена једног стаклета 1 фор. 40 нов.

Попово анатеринско зубно тесто

за чишћење, јачање и одржавање зуба, одстрањење неугодног мириса и зубног камена.

Цена једне стаклене кутије фор. 1.22.

Попово ароматично зубно тесто

кроз много година признато као најбоље средство за негу и одржање зуба. Цена по комаду 35 нов.

Попов вегетабилни прашак за зубе

чисти зубе, одстрањује тај досадни зубни камен, а зубна глазура прими белоћу и њежност све више и више. Цена једне кутије 63 нов.

Др. Попа зубна пломба

којом сваки сам шупље зубе испунити може. Добити се може:

У Н. Саду: Д. Кода, К. Б. Грозингер, Љ. Стефановић, Г. Плавшић.

У Осеку: Јул. Давид, Ј. С. Динес, Ј. Годецки апотекар у горњем и доњем граду.

У Петроварадину: Л. Јунгингер.

У Вел. Кикинди: Ц. Најхолд, Д. Пачу.

У Сомбору: Г. Фалчоне, Р. Најндлхофер, Ст. Поповић.

У Винковци: С. Домац.

У Вел. Бечкереку: Т. Илијевић, Ј. Келнер, Јов. Клески, Херман Вајс.

У Панчеву: Т. Арсеновић, В. Х. Граф.

У Земуну: Д. Јовановића.

У Вуковару: Ф. Киршбаум, А. Крајчовић, Г. Бинерт, Ј. Блуме син, Јов. Фукс.

У Вршцу: Милан Ј. Ђорђевић, А. Молдавани, Сед. Штрах. 4—12

Одговорни уредник др. Милан Ђорђевић — Издавалац „Задруга за срп. нар. штампарију“. — Српска народна задружна штампарија.